

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת חיי שרה

"אדם עצמאי יולד"...

גיליון מס' 119 תשפ"א

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת חיי שרה "אדם לעמל יולד"...

על אם הדרך המובילה ללומד'ה, נראה משתרך נער כחוש וצעיר, נמוך קומה ולבוש בלויי סחבות. אך כל אלו היו בהיפוך מוחלט לברק שריצד בעיניו, למבטו הנוצץ, לדבקות שנשבה מכל צעד שלו... כשראה בצד הדרך את השלט המרופט 'לומד'ה', גאה לבו בהתרגשות. הנה, לכאן קיווה להגיע, כאן ביקש למושב לו. ביקש לגלות למקום תורה, לישיבה שחכמים וגאונים לומדים בה ונלחמים כאריות במלחמתה של תורה. נכון, הוא צעיר מרוב בני הישיבה – שכן הוא בן 14 בלבד, הוא משוכנע שאינו בעל יכולות כמוהם, אך הוא כל כך רוצה, כל כך שואף... כשיצא לדרך, יצא לבד, לא זכה לליווי מאביו או מאמו, אותם כבר ליווה בדרכם האחרונה. בעשר אצבעותיו ארז את מיטלטליו, לבדו צרר את צרורו הקטן, בלי עזרת אב דואג או אם אוהבת. כשנכנס לישיבה וראה את ההיכל הבוהר בעמל התורה – המה לבו בקרבו. עד מהרה מצא מקום להניח את חפציו, נטל את הגמרא הגדולה, ובחדווה שאין דומה לה הסתער על הסוגיא. יום ועוד יום חולף, הנער עולה ומתעלה, ואין מאושר ממנו... אלא שברבות הימים, הלך המאמץ והכביד. הן בסך הכל הוא בן 14, ילד של ממש. וכאן בישיבה – הוא נכנס להיכלם של גדולים וענקים ממנו בשנים ובחכמה, וזה דרש ממנו מאמץ עילאי. בנוסף, אין פרוטה אחת בכיסו לצרכיו האישיים, ומהיכן יחיה? כל יום נוסף, חש הנער כי כוחותיו הולכים וכלים, הוא לא מסוגל יותר. בצער רב כבר החל להשלים עם העובדה כי למרות שכה

רצה ושאף לגדול בתורה בהיכלה של ישיבת לומז'ה, כנראה זה לא מתאים לילד צעיר ובודד, יתום וגלמוד, כמוהו. ואז הגיע רגע התמודדות קריטי במיוחד. היה זה ביום רביעי, היום הקבוע בו מגיעה הרכבת ללומז'ה, ומביאה עימה עשרות חבילות אישיות ששלחו הורים לבניהם הלומדים בישיבה. באותו יום היה הנער מביט בתלמידים המקבלים את החבילות בקנאה בלתי מוסתרת. כל בחורי הישיבה, זה בא בחבילתו וזה בא בצחרו, שקים ארוזים ביד אם אוהבת, או ארגזי משלוח שהודבקו בידיו של אב רחום. בכל חבילה היו עוגיות ביתיות, בגדים, מכתב מרגש על הנעשה והנשמע במשפחה, וגם קצת כסף – ששלחו ההורים עבור בנם יקירם העולה ומתעלה במעלות התורה. רק אחד לא קיבל חבילה כזו. בכל יום רביעי הוחשך מבטו, התאכזב מחדש – למרות שלא באמת ציפה. לנער שלנו, איש לא שלח מאומה. לא חבילה ולא בגדים, לא כסף, ובטח לא עוגה ביתית. הוריו כבר מזמן לא בין החיים, מי ישלח לו חבילה? בפנים עצובות עמד הנער והביט בחבריו הנושאים את צרורותיהם. לבו נשבר, נפשו לא עמדה בצער, בתסכול, בכאב העמוק. הוא כל כך לבד, מתמודד במאמץ איתנים להחזיק מעמד, ואפילו חבילה עלובה לא נשלחת עבורו... באותו רגע חש כי אינו יכול עוד. הוא כבר לא מסוגל. במוחו התרוצצו תחושות ייאוש וחוסר אונים, הוא חש כי לא יצליח לעמוד במעמסה הנפשית הזו, ולבו חישב להישבר. ואז, רגע לפני החלטה קשה שהיתה משנה את חייו ועתידו, התאזר בגבורה לנוכח הקושי, ומינף אותו לשיחה נרגשת: 'אבא שבשמים! – אתה אבא שלי. אין לי אבא ואין לי אמא, יש לי רק אותך – אבא שלי שבשמים. נכון, אין מי שיכול לשלוח לי חבילות, רק אתה יכול – לשלוח לי חבילות של כוחות, של סייעתא דשמיא, של עזרה עצומה ממך לעמוד בקושי, להתמודד עמו בגבורה. אני יודע שזו עת נסיון, שהמראות הללו של בני הישיבה מקבלי

חבילות המזון כשאני לא מקבל דבר – עלולים לשבור את לבי, לרסק את נפשי השואפת. אך אני רוצה לעמוד בנסיון הזה, ולכן אני מבקש ממך אבא יקר שבשמים, שבמקום החבילות הללו שאינני מקבל מאיש – תשלח לי חבילות של סייעתא דשמיא, של גבורה ועוז כח, של עוצמה אדירה ויכולת התגברות, להמשיך להחזיק מעמד בישיבה ולצמוח בתורה! עיניו התכסו בדמעות התרגשות, לבו רטט בהמיה. הוא חש כי הוא ניצב בפני צומת דרכים, הוא עומד עתה בנסיון חייו. מצד אחד – לא קל להחזיק מעמד, כי לך יתום ובודד, צעיר מחבריו, נטול כל עזרה, גלמוד ואומלל. מצד שני – כל זה הוא נסיון, והוא רוצה למנף אותו לקבל עוד עזרה מאביו שבשמים, עוד סייעתא דשמיא להצליח להגשים את שאיפותיו! באותו רגע חש הנער כוחות חדשים ננסכים בו. הוא כמו פרק מעל לבו את כל יגונו וכאבו, ועתה – נכנס לשערי בית המדרש בהתרגשות מחודשת, מתחיל את חייו מחדש. 'אעמוד בנסיון ויהי מה!' – החליט, ומיד חש את יד ה' לעמוד לעזרתו ולסייעו.

והרגע הגדול הזה, רגע הנסיון הקשה הזה, זיכה את העם היהודי כולו בדמותו של הגאון רבי יעקב ניימן זצ"ל, מי שהקים את ישיבת 'אור ישראל' בלידא שבבלרוס, בהוראה ישירה שקיבל מה'חפץ חיים' זצ"ל, העמיד תלמידים הרבה, וגם בשנותיו המאוחרות – כשעלה ארצה, ייסד מחדש את ישיבת 'אור ישראל' בפתח תקווה. נקל לתאר מה היה קורה אילו, חלילה, היה הרב ניימן מחליט להיכנע לנסיון. העולם היהודי היה מאבד את אחד מטובי גאוניו, וישיבה חשובה בישראל לא היתה נוסדת, על תלמידיה ותלמידי תלמידיה. אך רבי יעקב בחר להילחם, להחזיק מעמד, להתאמץ. ואז הוא גילה, בדרכו הייחודית, כי ה' מסייע למתמודדי הנסיון, ומעניק להם עזרה וסייעתא דשמיא. כך גילה כי הנסיון הוא מנוף רב עוצמה, שמעניק כוחות ויכולות שלא ניתן לשער. ואת המסר

הזה העולה מסיפורו האישי, המובא בספר 'אוהלי יוסף', ביקש להעביר לדורנו אנו: רבים מאיתנו מתמודדים עם קשיים. תלמידים צעירים חשים כי משא הלימודים כבד עליהם, פעמים חשים חוסר אונים, לא מוצאים חברותא או ידיד להשיח באוזניו את הלב, אולי אף בדידות צורבת. גם מבוגרים חשים קשיים בהגשמת שאיפותיהם, קשיים בריאותיים, כספיים ואחרים. אך כל אלו הם נסיונות, **ונסיונות לא נועדו לחסל, אלא לחשל. לא נועדו להחליש, אלא לתת כח!** הנסיון הוא רגע של מבחן, בו אבא שבשמים אומר לנו: 'קחו בניי, תחזיקו מעמד, תחזיקו בי בכל הכח, ואני אתן לכם רוב כח ועוצמה להחזיק מעמד, ואעניק לכם סייעתא דשמיא עצומה להצליח דרככם!' הבה נפנים את המסר הזה, נצטייד בו לרגעי המבחן שלנו. לפעמים זה קשה, אבל תמיד זה מחזק. לפעמים זה עלול לייאש, אך הרבה יותר כדאי להתחזק. נתפלל לה' שיתן לנו את הכח לעמוד בנסיונות, ולזכות באושר העילאי שהוא מעניק לעומדים בנסיונותינו. (הרב קובלסקי שליט"א)

*

המתאמץ – מקבל יותר שכר!

כשהגיעה רבקה אימנו לשאוב מים מהבאר, המים עלו לקראתה. "ותרד העינה ותמלא כדה ותעל" – אומרים חז"ל: כל הנשים יורדות וממלאות מן העין, וזו כיוון שראו אותה המים מיד עלו. אמר לה הקב"ה: את סימן ברכה לבניך". מהיכן למדו חז"ל שהמים עלו לקראתה? אומר הרמב"ן: חז"ל דקדקו מלשון הפסוק: "ותמלא כדה ותעל" – שלא נאמר "ותשאב ותמלא". ומוסיף הרמב"ן שהנס הזה נעשה רק בפעם הראשונה, כי בפעם השניה כתוב "ותשאב". וצריך להבין: מדוע נעשה לרבקה הנס רק בפעם הראשונה? אם היא הייתה ראויה לנס בגלל צדקותה – גם בפעם השניה היו צריכים המים לעלות לקראתה?

ביאר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: "ושמעתי דבר נאה ומתקבל, שבפעם הראשונה הלכה רבקה לשאוב מים לביתה, ומכיוון שהייתה צדקת עלו המים לקראתה שלא תטרח בשאיבה. אבל אחר כך שאבה מים לשם גמילות חסד, וכלל יש בידינו "לפום צערא אגרא" (לפי הצער - כמות השכר). לכן לא עלו אז המים לקראתה, כדי שתטרח ותתאמץ יותר ויותר, ויהיה שכרה כפול ומכופל". ("אזנים לתורה")

*

כתב המהר"ל (חידושי אגדות מכות כ"ג ע"ב): מה שאמרו חז"ל בפרקי אבות: הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות" - זה נאמר על שכר המצוה כשלעצמה, ללא התחשבות במאמץ שהושקע בה. איננו יכולים לדעת את כמות השכר על פי חשיבות המצוה המובנת לנו בשכלנו. אבל, אומר המהר"ל, מלבד השכר שניתן על כל מצוה כשלעצמה - קיים גם שכר אחר... השכר שיש עבור הטורח וההוצאה. וזה בודאי תלוי לפי הטורח והמאמץ שעשה האדם.

*

ה' רוצה את המאמץ!

כתוב במדרש (במדבר רבה ט"ז, ד): אמר הקב"ה: "עיניים שיש בך, יש בתוכן לבן ושחור, ואין אתה רואה מתוך הלבן, אלא מתוך השחור". מה כוונת המדרש? אומר ה"שפתי צדיק" (בהעלותך, ד): אילו לא ידענו היינו אומרים בבטחה שהראיה מתבצעת דרך החלק הלבן שבעין, שהרי הלבן מסמל את האור. והנה האמת היא שראיית האדם מתבצעת דווקא באמצעות האישון השחור. וכתב שיש בכך רמז נפלא בעבודת ה' - העיקר אינו ריבוי התורה והמצוות, שהם המסמלים לבן ואור... אלא דווקא החושך הוא החביב בעיני הקב"ה! דווקא המאמץ והיגיעה המתבטאים בכך שאדם "משחיר" עצמו על דברי התורה והמצוות - דווקא באלו הקב"ה חפץ.

וברוח זו ביאר הרבי מקוצק את המשנה במסכת אבות (ד,י"א): "כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר". אמר הרבי מקוצק זצ"ל: מי שמקיים ולומד את התורה מתוך עמל ויגיעה – למרות שהוא במצב של עניות הדעת, סופו לקיים את התורה ברוב עושר וכבוד. הדבקות במטרה למרות החשיכה שמסביב, דווקא היא המזכה את האדם להתקרב לעבודתו של מקום, ובסופו של דבר עוד תזרח שמשו ונרו יאיר.

*

גם מאמץ קטן שווה הרבה!

אמרו חז"ל (אבות דרבי נתן ב,ו): "טוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריווח". וביאר הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ג עמוד 14): הכלל הזה נאמר אפילו על צער כלשהו! כי בשמים מתחשבים אפילו בצער הכי קטן. וכל מצוה שקשה לאדם לעשות אותה, כל מאמץ שאדם מוסיף – שכרו פי מאה! ועוד, אומר הרב דסלר, כל צער שנוסף מכפיל בעוד מאה! כלומר, ערך המצוה שנעשית מתוך צער ומאמץ – יכול להיות גדול אלפי אלפים ורובות פעמים מערך אותה מצוה הנעשית בלי צער. ובמקום אחר (מכתב מאליהו חלק ב' עמוד 200) כותב הרב דסלר זצ"ל שזה היה העניין של האיל שנאחז בסבך בעקידת יצחק. וזה לשונו: "אחר כל ההתעלות של אברהם אבינו, אחר כל גילוי מסירות נפשו ואהבתו הבלתי מוגבלת – אחרי כל אלה עוד נדרשה ממנו התאמצות קטנה יתירה שישא את עיניו וילך במו רגליו לקחת את האיל מתוך הסבך". והוסיף: "עלינו ללמוד מהו ערכם של עמל והתאמצות גופניים, גם הנראים כקטנים ביותר בדרכי עבודתו יתברך, כי רק על ידיהם נזכה ונעלה מעלה בעזרת ה' יתברך".

*

לעמלה של תורה יש יתרון...

בתפילת ר' נחוניא (הנאמרת לאחר הלימוד ובסיום מסכת) כתוב: "מודים אנחנו לך ה' אלוקינו וכו' ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות וכו' אנו עמלים ומקבלים שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר". וצריך להבין: מה הכוונה שהם אינם מקבלים שכר? הרי כל אדם מקבל שכר על עבודתו? תירץ רבינו ה"חפץ חיים": הם מקבלים את שכרם לפי התוצאות, מה שאין כן בשכר לימוד התורה. למשל: חייט שעבד במשך כל הזמן שהוקצב לו אך לא סיים את מלאכתו במועד, או אם התברר כי הבגד שהוכן איננו תואם את מידות הלקוח – החייט לא יקבל את שכרו. החייט אינו יכול לטעון: במשך כל עבודתי אני מחכה לכסף הזה, השקעתי בעבורו זמן ומאמצים רבים. החייט מבין כי כל זמן שאין תוצרת – אין תשלום. "הם עמלים ואינם מקבלים שכר" – השכר איננו על העמל. אין שכר על המאמץ אלא על התוצרת. אמנם שכר הטרחה מגולם בשכר הסופי, אך ללא התוצאה, אין כל ערך לעמל. כל המאמצים יורדים לטמיון, בלי שום תמורה. ובלמוד התורה – "אנו עמלים ומקבלים שכר" – אם אדם מתאמץ יום שלם כדי להבין את דברי הגמרא ועד לסוף היום הוא לא הבין – בכל זאת הוא יקבל שכר של יום לימוד – לפי עמלו בתורה. השכר איננו לפי התוצרת, לא בודקים הישגים, אלא לפי הצער והמאמץ. (חפץ חיים על התורה עמוד קע"ט)

*

קשה הבנה חביב יותר...

כתב הסטייפלר דצ"ל ל' (חיי עולם ח"ב פי"ב): "אמרו חז"ל במסכת עבודה זרה (דף ג'): "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו". הקב"ה אינו דורש מהאדם יותר מיכולתו. וזה התלמיד קשה ההבנה שיגע ומצא כדי מידתו, כבר השלים חוקו, והוא חביב כהגאון הגדול אשר השלים חוקו כפי יכולתו. שכן שנינו: "אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד

שיכוון ליבו לשמים". וממשיך הסטייפלר וכותב: "ובצד אחד הוא חביב יותר מהבעל כישרון הגדול שמצליח הרבה בתורה, כי לגבי הבעל כישרון הרי לימוד התורה הוא אצלו לעונג נפשי, ואצל זה הוא בגדר הקרבה ונשיאת עול כבד, ולמדנו במשנה ש"לפום צערא אגרא".

*

ישנם תלמידים שמתאמצים, משקיעים, ועדיין מתקשים מאוד בלימודם. אנחנו צריכים לעודד אותם ולומר להם כי על כל פיסת עמל, ועל כל שביב מאמץ – הם יקבלו שכר. וככל שקשה יותר – השכר גדול יותר! השכר לא נמדד לפי רוחב הידיעה, אלא לפי עוצמת היגיעה. השכר ללומדי תורה ניתן על כל אותן שעות של עמל ויגיעה, ולא לפי התפוקה שהשיגו שאותן שעות. וכפי שביטאו זאת גדולי ישראל: "בשמים לא סופרים דפים – סופרים שעות"... והדברים חשובים במיוחד בדור שלנו שרגילים לקבל תוצאות מיידיות בכל תחום... המחנכים, ההורים וגם הילדים רוצים לראות תוצאות מיידיות, ולשם כך מודדים לפי מבחנים, הספקים וכמות הידע. מדברי רבותינו נלמד כי אין זו הדרך הנכונה, אלא – עלינו להתחשב במאמץ ובעמל. להעריך את ההשקעה והיגיעה – לומר לילד שאנחנו מעריכים את המאמץ וההשקעה שלו. לדרוש מאמץ והשקעה ולא כמות ידע או ציונים גבוהים... ילד שקיבל ציון נמוך במבחן אבל השקיע והתאמץ – צריך לקבל מחמאות על כך. אפשר גם להוסיף נקודות בציון ולהדגיש שזאת תוספת בגלל ההשקעה והמאמץ. כי ציון צריך להיות גם על המאמץ והעמל ולא רק על הידיעה...

*

עמל ומאמץ במלאכת החינוך...

לא רק לתלמידים יש קשיים, גם להורים ולמחנכים... וגם בעניין הזה, לפי הקושי כך השכר. וכך אמר הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א: "לפעמים ישנם קשיים במלאכת החינוך, וכבר אמרו חז"ל שהתורה היא מן הדברים הנקנים על ידי הייסורים, ובלי ייסורים לא שייך הצלחה בתורה. לכן כל הקשיים שיש בתורה, הן למי שלומד והן למי שמלמד ומשפיע, הקשיים האלה הם ייסורים המביאים את ההצלחה. ובזה זוכים לכל השכר".

ושמעתי פעם בשם הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל: "אדם לעמל יולד", "לעמל" ראשי תיבות: ללמוד על מנת ללמד!

*

לסיום:

שמעתי סיפור נפלא: בחור צעיר נכנס לרב ושאל: "רבי, מדוע כל כך קשה לעבוד את ה'? מדוע אני נתקל כל הזמן בהפרעות, בקשיים ובהתמודדויות?"... "מה אתה הכי אוהב?" שאל אותו הרבי, "מה התחביב שלך?". "אני אוהב אמנות, בעיקר ציור", ענה הבחור. "איזה ציור אתה הכי אוהב", שאל הרב. הבחור התחיל לתאר בהתלהבות באוזני הרב את ציור "השקיעה". הציור שהוא הכי אוהב בעולם... "בציור רואים את חוף הים, השמש שוקעת, זוג ילדים משחקים בחול, וזוג זקנים הולכים להם". "וכמה שווה הציור?" שאל הרב. "בדיוק עכשיו מכרו את הציור במכירה פומבית ב-3 מיליון דולר!" הרב המשיך והתעניין: "אם ליד הצייר, בשעה שצייר את הציור, היה עומד מישהו ומצלם במצלמה את המראה המרהיב הזה, עם השקיעה, הילדים והזקנים - מה לדעתך היה מדויק יותר? הציור, או התמונה הפשוטה של המצלמה?". "מה השאלה, ברור שהתמונה!" ענה הבחור. "וכמה אתה חושב שהיא שווה?" הבחור ענה מיד: "מוכרים גלויות כאלה בחמשה שקלים"... "תסביר לי בבקשה"

הקשה הרב, "איך זה שעל הציור משלמים מיליוני דולרים, ועל התמונה המדויקת הרבה יותר בקושי חמשה שקלים?" כאן הבחור התבלבל ונותר ללא מענה... "אתה יודע מדוע?" אמר הרב, "כי מצלמה לא יכולה לעשות שגיאות, היא מכונה, היא עובדת על אוטומט, אולם בן אנוש יכול לעשות שגיאות וטעויות, לכן יצירה שלו שווה שלוש מיליון דולר, בשעה שצייר מצייר, הוא משקיע את כל כולו בציור, הוא נותן את הרגשות שלו, את המבט שלו, אתה יכול לראות שם את הנפש שלו, את החוויות שהוא עבר, כי הוא מכניס את עצמו בתוך הציור, אבל מצלמה היא בסך הכל רובוט"... "כך גם" המשיך הרב, "להבדיל, לאלוקים יש מיליארדי מלאכים, הם אף פעם לא טועים, אבל הם לא יקרים כמו יהודי, גם התפילות שלהם לא שוות כמו תפילה של יהודי". והרב סיים: "כל הכישלונות והניסיונות שתיארת לא אמורים להפיל אותך, אלא לשמח אותך עוד יותר, כי בכל פעם שאתה נכשל אתה לומד שאתה בן אדם, אם פעם אחת לא הצלחת להתפלל כמו שצריך, אז בפעם הבאה תתאמץ והתפילה תהיה מעולה, הכישלון הוא זה שמרומם אותך והופך אותך למיוחד".

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com